

VAMMAISPALVELUN SOVELTAMISOHJEET

Sisällys

1. VAIKEAVAMMAISTEN PALVELUT OSANA SOSIAALIHUOLLON ALAISIA ERITYISPALVELUJA	3
2. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO	5
3. PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN JA PALVELUSUUNNITELMA	7
4. KULJETUSPALVELU.....	8
5. PALVELUASUMINEN	12
6. PÄIVÄTOIMINTA	13
7. ASUNNON MUUTOSTYÖT.....	14
8. HENKILÖKOHTAINEN APU	19
9. MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET	23
Lähteet.....	27

1. VAIKEAVAMMAISTEN PALVELUT OSANA SOSIAALIHUOLLON ALAISIA ERITYISPALVELUJA

Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.(Vpl 2 §). Lain soveltamisessa käytännössä ”pitkäaikaisesti” on arvioitu tarkoittavan noin yhtä vuotta. Vammaisen henkilön oikeus lain mukaisiin palveluihin arvioidaan erikseen jokaisen palvelun kohdalla.

Asiakkaan yhteydenotosta palvelujen järjestämiseen

Sosiaalitoimeen tapahtuvan yhteydenoton perusteella tehtävä palvelutarpeen arviointi sisältää sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa tehtävän arvioinnin yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella nimetään omatyöntekijä ja selvitetään minkä lain perusteella asiakkaan tarvitsema tuki ja palvelut järjestetään sekä tehdään asiakas-/palvelusuunnitelma sekä tarvittavat tukea/palveluita koskevat päätökset selvittäen samassa yhteydessä, miten tarvittavat palvelut järjestetään.

Vammaispalvelulain soveltaminen suhteessa muuhun lainsäädäntöön palvelujen järjestämisessä

Palvelujen järjestämisessä sovelletaan aina ensisijaisesti sosiaalihuoltolakia tai muita vammaispalvelulakiin nähden ensisijaisia lakeja.

Vammaispalvelulakia (308/1987) sovelletaan silloin, kun henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai tukitoimia muun lain nojalla. Vammaispalvelulaki on kuitenkin ensisijainen kehitysvammaisten erityishuoltolakiin nähden. Kehitysvammaiselle henkilölle voidaan edelleen järjestää palveluja kehitysvammaisten erityishuoltolain (519/1977) perusteella, mikäli vammaispalvelulain nojalla järjestettävät palvelut eivät ole asiakkaalle riittäviä tai sopivia.

Vammaispalvelujen ja tukitoimien tavoitteena on lain mukaan edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille henkilöille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Kiireellisissä tilanteissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä. Muissa kuin kiireellisissä tilanteissa palvelutarpeen selvittely on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asiakkaan yhteydenotosta.

Osa vammaispalvelulain tarkoittamista palveluista ja tukitoimista ovat ns. määrärahasidonnaisia palveluja tai tukitoimia. Määrärahasidonnaisia palveluja järjestetään tähän tarkoitukseen varattujen määrärahojen puitteissa.

Vammaispalvelulaissa osa palveluista ja tukitoimista kuuluu niin sanotun erityisen järjestämiskäytännön piiriin, joihin asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisella oikeudella tarkoitetaan sitä, että hakijalla on oikeus saada etuus tai palvelu täyttäessään vaikeavammaisuuden kriteerit eikä palvelua pystytä järjestämään ensisijaisen lainsäädännön nojalla.

Vammaispalvelulain mukaisia vaikeavammaisen henkilön subjektiiviseen oikeuteen perustuvia palveluja ja tukitoimia ovat:

- Kuljetuspalvelu
- Palveluasuminen
- Asunnon muutostyöt
- Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet
- Henkilökohtainen apu
- Päivätoiminta

Määrärahasidonnaisia palveluita ovat:

- Kuntoutusohjaus
- Sopeutumisvalmennus
- Päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseen tarvittavat välineet, koneet ja laitteet
- Ylimääräiset vaatekustannukset
- Erityisravinto

Vammaispalvelulain mukaan vaikeavammaiselle henkilölle tehdään lähtökohtaisesti:

- Palvelutarpeen selvitys
- Palvelusuunnitelma
- Erilliset päätökset koskien eri palveluja ja tukitoimia

Palveluprosessi on yhtenäinen sosiaalihuoltolaissa määritellyn palveluprosessin kanssa. Huomioitavaa on kuitenkin, ettei ole ilmiselvää, että kaikki asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestetään vammaispalvelulain perusteella. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee huomioida, että selvittelyssä otetaan huomioon sosiaalihuoltolain veloitteet palvelutarpeen kokonaisvaltaisesta selvittämisestä.

Hyväksyttävän kustannustason selvittämiseksi asiakkaan on tarkoituksenmukaista hakea vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia ennakkoon ennen kustannusten syntymistä. Korvausoikeuden säilyttäminen edellyttää kulujen hakemista korkeintaan 6 kk:n kuluessa kulujen syntymisestä.

Vaikeavammaisten palvelujen järjestämisestä vastaava yksikkö (sosiaalityöntekijä/sosiaalihoaja tai vastaava) määrittää hakijan vaikeavammaisuuden suhteessa kuhunkin vammaispalvelulain mukaiseen palveluun tai tukitoimeen kartoittamalla mm. hakijan elämäntilanteen, elinympäristön sekä toiminta- ja suorituskyvyn. Arviointia varten tulee olla lääkärinlausunto tai muu riittävä terveydenhuollon selvitys toimintakyvystä ja sairauden tai vamman vaikutuksesta palvelun tai tukitoimen tarpeeseen. Tarpeen mukaan pyydetään selvitykset myös muilta tahoilta, esimerkiksi kotihoidosta, fysioterapeutilta, toimintaterapeutilta, kuntoutustyöryhmältä ym. Palvelun ja tuen tarvetta ei voida kuitenkaan ratkaista yksinomaan lääkärin tai muiden terveydenhuollon lausuntojen pohjalta ottamatta tosiasiallista selviytymistä huomioon. Henkilön avun tarpeen tulee olla jatkuva-luontoista ja pitkäkestoista. Pitkäkestoisuudella tarkoitetaan sitä, että vaikeavammaiselle haetun tuen tarve on kestoltaan vähintään noin yksi vuosi.

2. HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

Vammaisella henkilöllä tulee olla kotikuntalain mukainen kotipaikka Peruspalvelukuntayhtymän jäsenkunnissa (Alavieska, Nivala, Sievi, Ylivieska).

Vammaispalvelulain mukaisia palveluja ovat kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattaja-palveluineen, päivätoiminta, henkilökohtainen apu, taloudelliset tukitoimet sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen ta-vanomaisista elämän toiminnoista.

Vammainen henkilö tai hänen valtuuttamansa henkilö voi laittaa hakemuksen vireille pääsääntöi-
sesti kirjallisesti. Sosiaalityöntekijän/sosiaalihoajan suostumuksella hakemus voidaan panna vi-
reille myös suullisesti. Hakemuksessa tulee esittää perustelut omille vaatimuksilleen sekä liittää
tarvittavat lausunnot terveydentilasta ja toimintakyvystä, mm. lääkärintodistus ja mahdollinen
lausunto vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintahaitasta. Mikäli hakemuksesta puuttuu
asian ratkaisua varten tarvittavia tietoja, sosiaalityöntekijä/sosiaalihoaja varaa hakijalle kohtuul-
lisen määräajan täydentää hakemusta ja ilmoittaa hakijalle, minkä vuoksi täydennystä pyydetään.
Vammaispalvelun työntekijöiltä saa tietoja hakemuslomakkeista ja hakemukseen liitettävistä lau-
sunnoista.

Vammaispalvelun moniammatillinen työryhmä

Hakemukset käsitellään asiakkaan luvalla moniammatillisessa ryhmässä, jossa erityisesti otetaan
kanta vaikeavammaisuuteen. Työryhmään kuuluu konsultoiva lääkäri ja fysioterapeutti sekä
vammaispalvelun palvelupäällikkö, sosiaalityöntekijä ja -ohjaaja. Tarvittaessa käytetään muita asi-
antuntijoita. Kehitysvammaisten hakemusten suhteen asiantuntijaryhmänä toimii vammaispalve-
lujen johtoryhmä, johon kuuluu palvelupäällikkö, kaksi kehitysvammahuollon palveluohjaajaa,
kolme kehitysvammahuollon palveluesimiestä ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijä ja -ohjaaja.

Käsittelyaika

Vammaisille tarkoitettujen palvelujen ja **tukitoimien selvittely on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä (Vpl 3a§)** ja päätös on tehtävä viivytyksettä , mutta viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun vammainen henkilö tai hänen edustajansa on esittänyt hakemuksen, jollei asian selvittäminen vaadi erityisestä syystä pitempää käsittelyaika (Vpl 3 a§).

Asianosaisella on pyynnöstä oikeus saada viranomaisen arvio päätöksen antamisajankohdasta. Jos käsittelyaika muodostuu arvioitua pidemmäksi, on asianosaisella oikeus saada uusi arvio ja samalla ilmoitettava syy käsittelyn viivästymiseen. Viranomaisen on muutenkin vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin kysymyksiin.

Päätöksen teko

Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja tekee viranhaltijapäätöksen vammaispalvelulakiin perustuvasta palvelusta tai tukitoimesta. Palvelupäällikkö tekee päätöksen palveluasumisen ostamisesta.

Päätös annetaan kirjallisesti. Päätöksestä ilmenee, mihin hakija on oikeutettu tai miten muuten asia on ratkaistu. Päätökset perustellaan ja siihen liitetään valitusosoite.

Muutoksenhaku kunnan sosiaalitoimen päätökseen

Sosiaalitoimen viranhaltijan päätökseen voi hakea muutosta Peruspalvelukuntayhtymä Kallion yksilöjaostolta 30 päivän kuluessa siitä, kun on saanut päätöksen tiedoksi. Yksilöjaoston tekemään päätökseen tyytymätön voi edelleen valittaa Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Itseoikaisu

Viranomaisilla on mahdollisuus itse muuttaa tekemäänsä virheellistä päätöstä, jos virhe on ilmeinen ja ratkaisu on asiakkaan edunmukainen. (Hallintolaki 434/2003)

Muutoksenhaun kirjoittaminen

Muutoksenhaku voi olla vapaamuotoinen kirje tai valmis lomake.

Siinä on kerrottava:

- miksi on tyytymätön saamaansa päätökseen
- millä perusteilla muutosta haetaan
- mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi

Muutoksenhakuasiakirjan liitteeksi on mahdollista liittää uusia lausuntoja tms. Asiakirja on toimitettava valitusajan kuluessa omakätisesti allekirjoitettuna muutoksenhaku-osoituksessa mainittuun osoitteeseen tai viranomaiselle. Muutoksenhaku on maksutonta. (Hallintolaki 434/2003)

3. PALVELUTARPEEN SELVITTÄMINEN JA PALVELUSUUNNITELMA

Palvelutarpeen selvitystä ja palvelusuunnitelmaa koskevat säännökset perustuvat sosiaalihuoltolaakiin (1301/2014) ja vammaispalvelulakiin (981/2008).

Palvelutarpeen selvittäminen

Vammaispalvelujen ja tukitoimien tarve on selvitettävä vammaisen henkilön tilanteen ja olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan viipymättä 7 arkipäivän kuluessa. Palvelutarve selvitetään uusien asiakkaiden kohdalla ja muutoin tarpeen vaatiessa.

Palvelutarve selvitetään kotikäynnillä tai vähintään henkilökohtaisella tapaamisella hyödyntäen myös saatavilla olevia terveydenhuollon tai muita asiakaskohtaisia asiakirjoja. Yksilöllinen avuntarve selvitetään huomioiden asiakkaan toivomus, mielipide ja itsemääräämisoikeus. Asiakkaalle selvitetään hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niihin vaikuttavat seikat (SHL 5§). Palvelutarpeen selvittämiseen ei ryhdytä, jos asiakas sitä vastustaa. Selvitys on keskeytettävä asiakkaan pyynnöstä.

Palvelutarpeen selvittäminen on palvelusuunnitelman perusta. Sen sisältö on sama kuin palvelusuunnitelman selvitysosassa. Palvelusuunnitelmaan kirjataan kuvaus asiakkaan toimintakyvystä ja muista hänen palvelujen tarpeeseen vaikuttavista tekijöistä sekä selvitys tarvittavista palveluista ja tukitoimista. Palvelutarpeen selvittämisessä hyödynnetään muun muassa toimintakyvyn arviointimenetelmiä. Sisältö selvitetään asiakkaalle ymmärrettävästi.

Palvelutarpeen arvioinnilla ei päätetä haettavien palvelujen ja etuuksien myöntämistä tai järjestämistä, vaan palveluja on haettava erikseen hakemuksella.

Palvelusuunnitelma

Yksilöllinen palvelusuunnitelma laaditaan vammaisille henkilöille palvelutarpeen selvittämisen pohjalta. Palvelusuunnitelma laaditaan aina ilman aiheetonta viivytystä. Palvelusuunnitelma tehdään yhteisymmärryksessä asiakkaan ja/tai hänen edustajansa kanssa. (SHL 7§)

Palvelusuunnitelman laatimisessa korostuu asiakaslain mukaan yksilöllinen avun tarve, asiakkaan toivomus ja mielipide sekä itsemääräämisoikeus. Asiakkaalla on oikeus osallistua ja vaikuttaa palvelujen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakkaan toivomukset, mielipide ja etu otetaan huomioon suunnitelmaa tehtäessä. (SHL 4§)

Palvelusuunnitelmaa laadittaessa asiakkaalle selvitetään oikeudet ja velvollisuudet, erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset sekä seikat, joilla on merkitystä asiassa. (SHL 5§)

Vajaavaltaisen henkilön tahto selvitetään yhteistyössä laillisen edustajan, omaisen tai muun läheisen kanssa (SHL 9 §). Alaikäisen toivomus ja mielipide selvitetään ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa. Kuulemisessa voidaan tarvittaessa käyttää tulkitsemista tai muita kommunikation apuvälineitä ja menetelmiä.

Palvelusuunnitelma laaditaan asiakkaan tarpeen niin vaatiessa. Palvelusuunnitelmaa ei laadita, kun kyseessä on tilapäisen avun tarve ja/tai kun palvelusuunnitelman laadinta on ilmeisen tarpeetonta. Palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä selvitetään hakijan yksilöllinen tilanne riittävän yksityiskohtaisesti.

Palvelusuunnitelma koostuu selvityksestä, yhteenvedosta/suunnitelmasta ja eriävistä näkökulmista. Selvitykseen kirjataan henkilön omat toiveet ja odotukset, vamma tai sairaus, sosiaalinen asema (työssäkäynti, opiskelu, asuminen, perhe). Kartoitetaan lisäksi muut myönnetyt ja tarvittavat palvelut kuten vammaispalvelut, erityishuolto-ohjelma, terveys- ja kuntoutus sekä kotihoito. Palvelusuunnitelmaan kirjataan lisäksi yhteenvedo/suunnitelma ja tieto siitä mitä palvelusuunnitelman palvelua tai tukitointa ei voida myöntää, mikäli tällainen asia on tiedossa. Myös eriävät näkemykset kirjataan.

Palvelusuunnitelmaan kirjatut palvelut ohjataan hakemaan ja lähtökohtaisesti myönnetään. Suunnitelmasta poikkeamat on perusteltava päätöksessä. Itsemääräämisoikeuden tukeminen huomioidaan palvelusuunnitelmassa. Palvelusuunnitelma tarkistetaan asiakkaan tarpeiden tai olosuhteiden muuttuessa sekä muutoinakin tarpeen mukaan (3 a §). Palvelusuunnitelmassa sovitaan kuka huolehtii tarkistusajankohdasta sopimisen.

4. KULJETUSPALVELU

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio järjestää kohtuulliset kuljetuspalvelut sellaiselle vaikeavammaiselle henkilölle, jolla on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei vammansa tai sairautensa vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Kuljetuspalvelujen tarpeen arviointi perustuu asiakkaan elämäntilanteen, elinympäristön ja hänen vammastaan tai sairaudestaan aiheutuvan toimintarajoitteen kartoittamiseen. Kuljetuspalveluista voidaan periä maksu, joka on enintään paikkakunnan julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu kohtuullinen maksu.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että vaikeavammaisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota

- lääkärinlausuntoihin tai muihin selvityksiin
- palvelujen sijaintiin

- asiointimahdollisuuksiin
- henkilöllä ei ole vammansa tai sairautensa vuoksi mahdollista käyttää julkista liikennettä, julkisen liikenteen puute ei ole myöntämisen peruste
- joukkoliikennepysäkkien etäisyyksiin henkilön kodista.

Vaikeavammaisuus voi olla fyysisistä tai psyykkisistä syistä johtuvaa. Vaikeavammaisuus voi täytyä siitä syystä, että henkilö ei psyykkisen sairauden vuoksi voi käyttää joukkoliikennettä. Liikuntaesteisyys voi myös vaihdella vuodenaikoina tai sääoloista johtuen. Erityisiksi vaikeuksiksi ei katsota esim. ostosten kantamiseen liittyviä ongelmia tai joukkoliikenteen puuttumista asuinalueella.

Kuntayhtymä voi järjestää kuljetuspalvelut tuottamalla palvelun itse, tuottamalla palvelun yhdessä toisen kunnan tai kuntayhtymän kanssa, ostamalla palvelun esim. toiselta kunnalta tai palveluntuottajalta tai antamalla palvelunkäyttäjälle kuljetuspalvelun ostamiseen palvelusetelin. Kuntayhtymä voi järjestää kuljetukset mm. taksikuljetuksina, yhteiskuljetuksina, palvelulinjoja hyväksikäyttäen tai näiden kaikkien yhdistelmänä.

Vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut ovat *toissijaisia moneen muuhun lakiin* nähden. Sairausten hoidosta johtuvat sairaala-, terveyskeskus-, poliklinikka- ja kuntoutumismatkat kuuluvat sairaskorvauslain nojalla Kelasta haettavaan korvauksiin.

- Kuljetuspalveluihin ja niihin liittyvine saattajapalveluihin kuuluu vaikeavammaisen henkilön työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun sellaisen syyn vuoksi tarpeelliset, jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset.
- Jokapäiväiseen elämään kuuluvia matkoja ovat vaikeavammaisen henkilön asuinalueella tapahtuvat tai lähikuntiin ulottuvat kuljetukset. *Oikeuskäytännössä on lähikunniksi hyväksytty lähes poikkeuksetta maantieteelliset rajakunnat.*
- **lähikunnat:**

Alavieskan lähikunnat: Ylivieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen;

Nivalan lähikunnat: Ylivieska, Sievi, Haapajärvi, Haapavesi;

Sievin lähikunnat: Ylivieska, Nivala, Reisjärvi, Haapajärvi, Toholampi, Kannus, Kalajoki;

Ylivieskan lähikunnat: Nivala, Sievi, Haapavesi, Oulainen, Alavieska, Kalajoki

Rajakuntien lisäksi kuljetuspalvelualueeseen voivat kuulua *toiminnalliset lähikunnat*, joihin etäisyys ei ole kohtuuttoman pitkä, enintään 80 km (Kynnys ry:n lakipalvelut) ja joiden alueella on sellaisia jokapäiväiseen elämään liittyviä palveluja, joita ei ole saatavissa asuinalueen tai rajakuntien alueelta. Yksilöllisen tarveharkinnan mukaan yksittäisiä kuljetuspalvelumatkoja voidaan perustelluista syistä myöntää myös määritellyn kuljetuspalvelualueen ulkopuolelle. Kustannusten on kuitenkin oltava kohtuullisia. Mikäli matkoja ei katsota kohtuuttomiksi, yksilölliseen harkintaan perustuen voi hakea kuljetuspalvelua esim. joitakin matkoja vuodessa esimerkiksi silloin, jos henkilö on sijoi-

tettu palvelutaloon ulkopaikkakunnalle sen vuoksi, että kotikunnalla ei ole ollut tarjota sopivaa palveluasumispaikkaa omassa tai lähikunnassa. Näiden hakemusten käsittelyssä sovelletaan yksilöllistä harkintaa.

- Kuntayhtymän on järjestettävä kuljetuspalveluja vaikeavammaiselle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus vähintään 18 yhdensuuntaiseen jokapäiväiseen elämään kuuluvaan asiointi- ja virkistysmatkaan kuukaudessa, mikäli vähempi ei ole riittävä.
- Laitos- tai palveluasumisessa olevalle asiakkaalle voidaan myöntää kuljetuspalvelua, mikäli hän täyttää vaikeavammaisen kuljetuspalvelun kriteerit eikä saa vastaavia kuljetuksia asumisyksiköstään. Asiointi- ja virkistysmatkojen myöntämisessä käytetään yksilöllistä tarveharkintaa ja myönnetyn kuljetuspalvelun määrä voi olla pienempi kuin 18 matkaa kuukaudessa, mikäli asiakas saa suurimman osan tarvitsemistaan palveluista asumisyksiköstä, jolloin asiointimatkojen tarve (ruokaostokset yms.) on vähäisempää.
- Kuljetuspalvelualueen ulkopuolella palvelukodeissa asuvien asiakkaiden matkat kotipaikkakunnalle tulee mahdollisuuksien mukaan yhdistää muiden samasta asumisyksiköstä samalle paikkakunnalle matkustavien kanssa.
- Päätös tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassaolevaksi, mutta se tarkistetaan, jos asiakkaan tilanteessa tapahtuu muutos. Työ- ja opiskelumatkat myönnetään aina määräajaksi.
- Päätös voi olla myös määräaikainen, mikäli asiakkaan toimintakyvyssä on odotettavissa kuntoutumista.
- Mikäli useampi kuljetuspalvelua käyttävä matkustaa samassa taksissa, kaikki maksavat omavastuuosuuden.
- Myös työ- ja opiskelumatkoista peritään julkisen liikenteen (Matkahuollon) maksuja vastaava omavastuuosuus.

Ostavastuuosuus

Vaikeavammaisen kuljetuspalvelusta peritään omavastuuosuusmaksu. Omavastuuosuus määräytyy kuntayhtymän hallituksen vahvistaman taksan mukaisesti, joka perustuu lakiin (vammapalvelulain 14 § sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 6§) ja kulloinkin voimassa olevaan Matkahuollon hinnastoon. Omavastuuosuus suoritetaan suoraan kuljetuksen suorittajalle.

Taksikortti

Sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja hankkii myönteisen päätöksen jälkeen asiakkaalle sähköisen taksikortin (tällä hetkellä Taksikuutio Oy:stä). Asiakkaalle voidaan antaa taksiseteleitä aluksi taksikortin tilausajalle tai jos kuljetustarve on vähäinen tai jos taksikortin käytössä on väärinkäyttöä.

Sitoumus

Taksikortti on henkilökohtainen eikä sitä saa luovuttaa toisen henkilön käyttöön tai hallintaan. Ohjeiden vastainen kortin käyttö johtaa käytön keskeyttämiseen tai lakkauttamiseen ja mahdollisesti rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin. Vilpillisen toiminnan seurauksena korvatut matkakustannukset peritään takaisin ja/tai siirrytään kuljetuspalvelujen järjestämiseen korvaamalla matkat kuittia vastaan.

Oman auton vaikutus

Mahdollisuus käyttää omaa autoa ei rajaa vammaista henkilöä kuljetuspalvelun ulkopuolelle. Kuljetuspalvelujen järjestäminen riippuu siitä, millaista kuljetuspalvelua asiakkaan vamma tai sairaus edellyttää. Kuljetuspalvelujen määrää voidaan yksilöllisen harkinnan perusteella rajoittaa esimerkiksi siinä tapauksessa, että perheessä tai vaikeavammaisen henkilön käytettävissä olevaa autoa käytetään tosiasiallisesti vaikeavammaisen henkilön kuljetuksiin. Edellytyksenä lisäksi on, että tähän perheen tai vaikeavammaisen henkilön käytössä olevaan autoon on saatu joko vammaispuolulain mukaista avustusta liikkumisvälineen hankkimiseksi tai auton hankintaan on saatu autoverolain tarkoittama autoveronpalautus.

Yhdensuuntainen matka

Yhdensuuntainen matka on matka, joka päättyy eri osoitteeseen kuin mistä se on alkanut. Yhdensuuntainen matka on suurin matka tilausosoitteesta pääteosoitteeseen. Paluu kotiin tai matkan jatkuminen yhdestä asiointikohteesta toiseen on toinen yhdensuuntainen matka.

Olosuhteiden muutokset

Kuljetuspalveluja saavan henkilön on ilmoitettava päätöksentekijälle kaikista muutoksista esim. muutto toiselle paikkakunnalle. Kun kuljetuspalvelun voimassaoloaika tai tarve on lakannut, tulee asiakkaan palauttaa taksikortti päätöksentekijälle.

Kortin katoaminen

Jos taksikortti katoaa tai vioittuu, pitää siitä välittömästi ilmoittaa vammaispuolulain sosiaalityöntekijälle.

Saattajapalvelu

Saattajapalvelun tarkoituksena on mahdollistaa kuljetuspalvelun käyttö. Saattajapalveluja ei voida ulottaa muihin tarkoituksiin kuin välittömästi kuljetuspalveluun liittyvässä liikkumisessa avustamiseen. Kuljetuspalveluun liittyvä saattaja voidaan järjestää taksipalvelulisän, henkilökohtaisen avun tai saattajapalvelun turvin. Saattajalta ei peritä omavastuusuutta.

5. PALVELUASUMINEN

Vammaispalvelulain mukaan kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Erityistä velvollisuutta palveluasumisen järjestämiseen kunnalla ei ole, mikäli henkilö on jatkuvan laitoshuollon tarpeessa (VpL 8 § 2 mom).

Palveluasumista järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka vammansa tai sairautensa vuoksi tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluonteisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti, mutta ei ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa (VpA 11 §). Palveluasumisen järjestämisellä tuetaan vaikeavammaisen henkilön omatoimista suoriutumista ja poistetaan toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä asumisessa. Palveluasumisen tarve selvitetään yksilöllisesti.

Palveluasumisen vaihtoehdot

Vaikeavammaisten henkilöiden palveluasumisen järjestämisessä on olemassa eri vaihtoehtoja. Vammaispalvelulain mukaan hakijoille ja kunnille on annettu mahdollisuus käyttää olemassa olevia järjestelmiä palveluasumisen toteuttamiseen.

Esimerkiksi:

1. Vuokra- tai omistusasunnossa, johon on tehty mahdolliset asunnonmuutostyöt ja johon annetaan tarvittavat palvelut, jotka voidaan järjestää esim. kotihoidon, turvapuhelimen, omaishoitajan ja henkilökohtaisen avustajan avulla.
2. Palveluasumisryhmissä tai palvelutalossa, joiden yhteydessä tai välittömässä läheisyydessä on palvelupiste, josta asiakkaat saavat palvelusuunnitelman mukaiset palvelut.

Palveluasumiseen kuuluvat asunto ja asumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan jokapäiväiselle suoriutumiselle (VpA 10 §). Asumiseen liittyviä palveluja voivat olla avustaminen liikkumisessa, pukeutumisessa, henkilökohtaisessa hygieniassa, ruokataloudessa ja asunnon siivouksessa sekä ne palvelut, joita tarvitaan asiakkaan terveyden, kuntoutuksen ja viihtyvyyden edistämiseksi.

Avustaminen, joka tapahtuu kodin ulkopuolella (harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen ja sosiaalinen vuorovaikutus), ei kuulu palveluasumiseen, vaan se on järjestettävä esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla, yksilöllisen tarpeen mukaan.

Päätöksen teko

Vammaispalvelulain mukaisesta palveluasumisesta tekee päätöksen vammaispalvelun sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja vammaispalvelun moniammatillisen työryhmän valmistelun perusteella. Vammaispalvelun palvelupäällikkö tekee päätöksen ostopalveluista.

Palvelumaksut

Palveluasumisessa asiakas vastaa asumiskuluistaan itse asumismuodosta riippumatta. Mikäli palveluasuminen järjestetään vuokra-asuntoon, vammainen henkilö tekee asunnostaan huoneenvuokralain mukaisen sopimuksen ja maksaa vuokransa itse. Asumiseen on mahdollista hakea KE-LAN asumistukea.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut, jotka ovat välttämättömiä henkilön jokapäiväiselle suoriutumiseksi, ovat asiakkaalle maksuttomia, kuten kotihoito, henkilökohtainen avustaja, turvapuhelin, kylvetyspalvelu ja pyykkipalvelu (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 4 §).

Palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan periä maksu silloin, kun henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla. Hoitotarvikkeiden jakelussa noudatetaan Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ohjeistusta.

6. PÄIVÄTOIMINTA

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. (VpL 8 §)

Vammaisten henkilöiden päivätoimintaan kuuluu kodin ulkopuolella järjestettyä itsenäisessä elämässä selviytymistä tukevaa ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa. (VpL 8 b §)

Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ei ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin (VpL 8 b §).

Päivätoimintaa on järjestettävä mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisella henkilöllä on mahdollisuus osallistua viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos vaikeavammaisen henkilö kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy. (VpL 8 b §)

Palvelutarpeen arviointi

Asiakkaiden toimintakyky ja palveluiden tarve selvitetään palvelusuunnitelmaa tehtäessä. Uusien asiakkaiden osalta päivätoimintahakemuksen liitteenä tulee olla lääkärintodistus tai muu toimintakyvyn arvio asiakkaan vaikeavammaisuudesta. Päivätoiminnan tarpeen selvitys tehdään yhteistyössä tarvittavien tahojen kanssa.

Myöntämisen perusteet

Asiakkaan oikeus päivätoimintaan jonkin muun ensisijaisen lain nojalla (esim. mielenterveyslaki, SHL) on aina ensin selvitettävä. Päivätoimintaa järjestettäessä vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä 16–64-vuotiasta henkilöä. Henkilön toimintarajoite on niin vaikea, että se estää häntä osallistumasta sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan.

Päivätoiminnan järjestäminen

Päivätoimintaa voidaan järjestää toimintakeskustyyppisissä yksiköissä, asuntoloissa, ryhmäkodeissa ja palveluasumisyksiköissä osana yksiköiden muuta toimintaa. Päivätoimintaa antaviksi yksiköiksi ei katsota hoivapalveluita tai sairaanhoitoa antavien yksiköiden palvelua. Päivätoiminnan tavoitteena on lisätä vaikeasti vammaisten henkilöiden kontakteja asuntonsa ulkopuolella.

Päivätoiminnan laajuus ja sisältö

Päivätoimintaa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä siten, että vaikeavammaisen henkilö voi osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai harvemmin yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.

Päivätoiminta on tavoitteellista asiakasta aktivoivaa ja vuorovaikutteista toimintaa, joka tukee häntä itsenäisessä elämässä. Se voi sisältää esimerkiksi ruoanlaittoa, liikuntaa, keskustelua, retkeilyä, luovaa toimintaa ja sosiaalisten taitojen harjaannuttamista.

7. ASUNNON MUUTOSTYÖT

Kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluviin välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa (VpL 9 § 2. mom). Muutostöiden välttämättömyys tulee arvioida vaikeavammaisen henkilön tarpeista lähtien.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Korvattavia asunnon muutostöitä ovat henkilön vamman tai sairauden vuoksi suoritettavat asumisen kannalta välttämättömät asunnon muutostyöt kuten ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, WC:n ja vesijohdon asentaminen, kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen sekä vastaavat muut henkilön vakituudessa asunnossa suoritettavat muutostyöt. Asunnon muutostyöksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelu sekä esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Korvattavissa muutostöissä tulee noudattaa soveltuvin osin valtion asuntolainoituksessa käytettävää laatutasoa, joka vastaa tavanomaista asumistasoa.

Korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kuntayhtymä voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi. (VpA 12§)

Asunnon muutostöiden sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden korvaaminen

Suoritettaessa korvausta asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden tai laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituksessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia (VpA 13§). Asunnon muutostöillä pyritään mahdollistamaan vammaiselle henkilölle riittävät elämisen edellytykset kotona, jolla tuetaan vammaisen henkilön mahdollisuuksia omatoimiseen suoriutumiseen.

Toissijaisuus asunnonmuutostöissä

Sotainvalidien kohdalla selvitetään ensin heidän mahdollisuutensa saada asunnon muutostöiden ja/tai asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden kustannukset sotilasvammalain perusteella.

Lakisääteisten vakuutusten perusteella maksettavat korvaukset ovat ensisijaisia vammaispalvelulakiin nähden. Mikäli vammaisella henkilöllä on oikeus vakuutuslaitoksen korvaukseen jonkin lakisääteisen vakuutuksen nojalla, kunnalla on oikeus periä korvaus suoraan vakuutusyhtiöltä, mikäli kunta on antanut hänelle samaan tarkoitukseen ja samaan aikaan kohdistuvia vammaispalvelulain 8 ja 9 §:ssä tarkoitettuja palveluja tai tukitoimia.

Jos asunnon korjausta tarvitsevilla henkilöllä ei ole oikeutta vaikeavammaisille tarkoitettuihin asunnonmuutostöihin, on mahdollista hakea **Valtion korjausavustusta** sosiaalisin perustein. Valtion korjausavustusta myönnetään enintään 50%. Erityisissä syissä korvaus voi olla 70%. Perusparannustyönluonteisia kustannuksia ei korvata vammaispalvelulain perusteella. Perusparannustöihin voi hakea valtion korjausavustusta.

Asunnonmuutostöiden kustannusten korvaaminen

Päätös korvauksesta asunnon muutostöiden kustannuksiin tulisi hakea ennen muutostöiden aloittamista. Hakemukseen tulee liittää tarvittavat asiakirjat ja selvitys muutostöiden välttämättömyydestä. Mikäli muutostöihin haetaan korvausta jälkikäteen, sitä on haettava 6 kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä.

Asunnon muutostöistä korvataan kohtuulliset kustannukset hyväksyttäviä tositteita vastaan kokonaan. Mikäli asunnon muutostyön toteuttaa omainen/perheen jäsen tai sellainen henkilö, jolla ei

ole rakennusalan koulutusta tai yritystä, voidaan korvata asunnon muutostyöstä aiheutuvia kohtuullisia materiaalikuluja, mutta ei työn osuutta. Mikäli asiakas haluaa käyttää muutostyön toteutuksessa esim. kalliimpia materiaaleja tai työtapoja, hän maksaa kustannusten erotuksen itse.

Uudisrakentamisessa tulee jo suunnitteluvaiheessa huomioida kaikki vamman tai sairauden edellyttävät tarkoituksenmukaiset ratkaisut. Uudisrakentamisessa ylimääräisiä kustannuksia korvataan vammaispuolustajain perusteella vamman aiheuttamien lisäkustannusten osalta, jotka ylittävät normaalit rakentamiskustannukset. Uudisrakennuksen lisäneliöistä aiheutuvia kustannuksia ei pääsääntöisesti korvata. Saunaan liittyviä muutostöitä ei korvata, mikäli vammaisen henkilön käytössä on riittävät muut peseytymistilat.

Vaikeavammaisen henkilön asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön pääsy asuntoonsa ja sieltä pois. Asunnon ulkopuolisina muutostöinä voivat tulla kysymykseen esim. asuintalon sisäänkäynnin yhteyteen tehtävä luiska, kaiteiden asentaminen tai kulkuväylän päällystäminen tai kovettaminen. Kerros- ja rivitaloissa kodin läheisyyteen tehtävät muutostyöt edellyttävät taloyhtiön lupaa, asiakas hankkii tarvittavat luvat. Vuokra-asuntoihin liittyvissä muutostöissä asiakas hankkii kirjallisen luvan vuokranantajalta. Myös näiden muutostöiden edellytyksenä on vaikeavammaisen henkilön omatoimisen suoriutumisen edistäminen.

Edellytykset

- Henkilön todettu vaikeavammaisuus, josta aiheutuva haitta on pitkäaikainen tai pysyvä.
- Vammasta aiheutunut välttämätön tarve muutostöihin. Pelkästään asumisviihtyvyyteen tai mukavuuteen liittyvät asunnonmuutostyöt eivät kuulu vammaispuolustajain piiriin.
- Muutostyöt kohdistuvat vammaisen henkilön vakituiseen asuntoon. Muutostöitä ei myönnetä tilapäiseen asuinrakennukseen eikä loma-asuntoon.
- Kustannusten kohtuullisuus.
- Vammaisen henkilö ei ole laitoshoidon tarpeessa.
- Muutostyöt toteutetaan soveltuvin osin vammaismitoitettusti ja rakennusohjeiden sekä rakentamista säätelevien standardien mukaisesti.
- Asunnon vaihdosta johtuvien muutostyökustannusten peruste tulee olla vammasta tai sairaudesta johtuva tai muutoin perusteltu ja painava syy.
- Korvattavaksi eivät tule ne kustannukset, jotka ylittävät välttämättömät kohtuulliset kustannukset. Korvauksen ulkopuolelle jäävät myös tavanomaisesta laatutasosta poikkeavien materiaalien tai työtapojen käytöstä aiheutuvat kustannukset.
- Asunnon peruskorjaukset, home- ja kosteusvauriot eivät kuulu vammaispuolustajain korvattavaksi. Asunnonmuutostöiden yhteydessä tai myöhemmin ilmeneviin kosteusvaurioiden kustannuksiin ym. vastaaviin kunta ei ole velvollinen osallistumaan.
- Välttämättömät asunnonmuutostyökustannukset voidaan korvata asuintilojen peseytymistilan osalta, mutta erillisen löylyhuoneen muutostöitä ei korvata vammaispuolustajain avulla.

Mikäli asuntoon on asunnon huonokuntoisuuden vuoksi tehtävä peruskorjauksia, ne on tehtävä ennen kuin asunnon muutostöihin voidaan ryhtyä. Kun asunto hankitaan vammautumisen jälkeen, tulee kiinnittää huomiota sen esteettömyyteen ja sopivuuteen toimintarajoitteiden kannalta.

Muutostöiden järjestämisvastuu

Vammaisen henkilön muuttaessa paikkakunnalta toiselle korvaa lähtökunta ne muutostyöt, joita ilman henkilö ei voisi muuttaa uuteen asuntoon. Tällaisia välttämättömiä muutostöitä voivat olla esim. esteettömän sisäänkäynnin mahdollistavat muutostyöt tai pesuhuoneeseen tehtävät välttämättömät muutostyöt. Mikäli muutostyöt voidaan suorittaa muuton jälkeen, korvausvastuussa on uusi kotikunta.

Asunnonmuutostyön tarpeen selvittäminen

Muutostöiden tarve arvioidaan moniammatillisesti. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä/sosiaalihoaja tekee kotikäynnin, jonka ajankohta tulee sopia ennen muutostöiden aloittamista. Muutostöiden tarpeellisuudesta ja välttämättömyydestä pyydetään lausunto toimintaterapeutilta, kuntoutusohjaajalta tai fysioterapeutilta. Asunnon muutostöiden teknisestä toteutuksesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja kohtuullisista kustannuksista hankitaan tarvittaessa lausunto rakennusmestarilta tai vastaavalta asiantuntijalta.

Asunnon muutostöiden toteuttaminen

Asiakas on työn tilaaja. Asiakas tai hänen valtuuttamansa henkilö on vastuussa muutostöiden valvonnasta ja hyväksyy muutostyöt. Kunta korvaa asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset ja työn suorittaja vastaa laatutasosta ja siitä, että muutostyöt toteutetaan hyviä rakennustapoja noudattaen.

Asunnon muutostöille on haettava asunnon omistajan tai isännöitsijän lupa. Taloyhtiön isännöitsijä ja/tai kunnan rakennustarkastaja antaa ohjeet lupamenettelystä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi kosteisiin tiloihin ja kantaviin rakenteisiin tehtäviin pieniinkin muutoksiin tarvitaan taloyhtiön hallituksen suostumus. Mikäli muutostyö vaatii rakennuslupaa tai muuta lupaa, asiakkaan tulee hankkia se ennen asunnon muutostöiden aloittamista.

Asunnon muutostöiden palveluprosessi

1. Asiakas kirjaa ylös asunnossa tarvittavat muutostyöt ja ottaa yhteyttä fysioterapeuttiin, kuntoutusohjaajaan, toimintaterapeuttiin tai lääkäriin saadakseen todistuksen vamman tai sairauden aiheuttamasta haitasta.
2. Asiakas ottaa yhteyttä kuntayhtymän vammaispalvelujen sosiaalityöntekijään/ sosiaalihojaajaan kotikäynnin sopimisesta ennen muutostöiden suunnittelun ja toteuttamisen aloittamista.

3. Asiakas ottaa yhteyttä rakennus-, sähkö-, tai LVI-suunnittelijaan muutostöiden suunnitteluksi.
4. Asiakas varmistaa kunnan rakennustarkastajalta, tarvitseeko muutostöitä varten rakennusluvan.
5. Asiakas pyytää rakennus-, sähkö-, tai LVI-urakoitsijalta muutostöiden hinta-arvion.
6. Asiakas tekee tarvittavista muutostöistä kirjallisen hakemuksen. Se toimitetaan liitteineen vammaispalvelun sosiaalityöntekijälle /sosiaalihojajalle. Asiakas perustelee asunnonmuutostöiden tarpeen tarkasti hakemuksessa.
7. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä /sosiaalihojaja tarvittaessa ohjaa ja neuvoo asiakasta sekä tekee päätöksen asunnonmuutostöihin myönnettävästä taloudellisesta tuesta.

Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet

Asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet korvataan, jos asiakas vammansa tai sairautensa perusteella niitä välttämättä tarvitsee. Asuntoon kuuluvilla välineillä ja laitteilla helpotetaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista tavanomaisista elämäntoiminnoista. Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet voidaan myöntää asiakkaan käyttöön, jolloin ne jäävät kunnan omistukseen. Kunta vastaa tällöin laitteen korjaus- ja huoltokustannuksista sekä laitteen poistamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Asuntoon kiinteästi kuuluvia laitteita voivat olla esim. kattoon asennettavat nostolaitteet, sähköiset ovenavausjärjestelmät ja asennettavat havaitsemisvälineet, kuten kuulovammaisten hälyttilaitteet.

Mikäli asunnon muutostöiden yhteydessä vakiomallisia kiinteitä kodin välineitä ja laitteita joudutaan muuntamaan omatoimisen suoriutumisen mahdollistamiseksi, näistä aiheutuvia kuluja voidaan korvata asunnon muutostyön yhteydessä. Kodinkoneen tarpeen tulee tällöin johtua vammasta tai sairaudesta ja edellytyksenä on, että se mahdollistaa asiakkaan omatoimisen suoriutumisen kodissaan. Kiinteästi asuntoon kuuluvina kodinkoneina voidaan pitää esim. liettä ja uunia. Jos asunnonmuutostöiden yhteydessä joudutaan vaihtamaan vamman aiheuttaman toimintahaitan vuoksi sopimaton kiinteä kodinkone, sen hankinnasta aiheutuneet kulut korvataan kokonaan. Jos kodinkoneita ollaan vaihtamassa keittiön peruskorjauksen vuoksi tai kyseessä on uudisrakennus, jolloin kodinkoneet tulisivat muutenkin hankittaviksi, korvattavaksi tulee vakiomallisen laitteen ja omatoimisen käytön mahdollistavan laitteen kustannusten erotus.

Vammaispalvelulain perusteella ei ole tarkoitus korvata asunnon muutostyönä niitä haittoja, joita aiheutuu asumisesta hissittömässä kerrostalossa. Asunnon muutostyönä ei korvata yleiseen tilaan (porrashuone) asennettavaa hissiä. Taloyhtiöiden yleisiin tiloihin ei lähtökohtaisesti korvata muutostöitä vammaispalveluna.

Ympäristöhallintalaitteet kuuluvat yleensä terveystoimen lääkinnällisenä kuntoutuksena korvattaviin laitteisiin. Ympäristöhallintajärjestelmä mahdollistaa asunnossa olevien sähkökäyttöisten kojeiden ja laitteiden (esim. valot, ovenavaus, puhelin, viihde-elektronikka) ohjaamisen kauko-ohjauksella. Järjestelmään voidaan liittää myös kutsu- ja hälytystoimintoja. Apuvälinelainauksessa sovelletaan valtakunnallisia lääkinnällisen kuntoutuksen luovutusperusteita (STM, 2020).

8. HENKILÖKOHTAINEN APU

Vaikeavammaisuus ja henkilökohtainen apu

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaista apua, jos henkilö vamman-
sa tai sairautensa johdosta sitä välttämättä ja toistuvasti tarvitsee suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista (Vpl 8 c §)

Vaikeavammaisuus on pitkäaikainen tila. Henkilöllä voi olla myös etenevä sairaus tai vaihteleva avun tarve. Henkilökohtaiseen apuun oikeuttavat vammat ja sairaudet tulee olla luonteeltaan pysyviä tai pitkäaikaisia (yli vuoden kestäviä).

Mikäli henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein, ei kunnalla ole erityistä velvollisuutta henkilökohtaisen avun järjestämiseen. Pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa edellyttävät tilanteet tulee turvata muilla palvelujärjestelmillä. Avun tarve ei voi johtua pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Vammaisuus ja ikääntymisestä johtuvat sairaudet erotetaan toisistaan.

Toimintakyvyn ja henkilökohtaisen avuntarpeen selvitys

Palvelutarpeen selvitys ja vammaispalvelun palvelusuunnitelma ovat henkilökohtaisen avun järjestämisen pohjana. Toimintakykyä arvioidaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen, yksilöllisten olosuhteiden sekä henkilön oman toivomuksen ja käsitysten perusteella. Apuna voidaan käyttää erilaisia toimintakyvyn arviointimittareita ja -menetelmiä.

Lapsen kohdalla yksilöllinen tilanne ja kehitystaso määrittelevät henkilökohtaisen avun myöntämisaikakohdan. Arvioitaessa henkilökohtaisen avun tarvetta otetaan huomioon palvelukokonaisuus (omaishoidontuki, saattaja-, puhetulkki-, asumis- ja kuljetuspalvelu ym.). Tällöin tulee ottaa tarkasteluun voidaanko asiakkaan tuen tarve turvata sosiaalihuoltolain mukaisella kotipalvelulla joko omana palvelutuotantona tai esim. palvelusetelillä.

Henkilökohtaisen avun edellytyksiä

Vaikeavammaisella henkilöllä on itsellään oltava riittävästi voimavaroja määrittellä avun sisältö ja toteutustapa. Avun tarvitsija määrittelee sen, missä asioissa ja miten avustaminen tapahtuu. Henkilökohtainen apu tukee vaikeavammaisen henkilön omia valintoja ja itsenäistä suoriutumista.

Avun tarpeen määrittely ja järjestämistavan valinta voidaan tehdä yhteistyössä asiakkaan ja hänen omaisensa tai läheisten henkilöiden kanssa. Avun tarpeen määrittämisestä ei kuitenkaan voi vastata toinen henkilö. Vaikeavammaisella lapsella, joka ei ole vanhempiensa välittämättömän ja jatkuvan valvonnan ja hoivan tarpeessa ja joka voi itse ainakin osittain vaikuttaa ja tehdä päätöksiä omasta toiminnastaan, on oikeus henkilökohtaiseen apuun.

Vammaispalvelulain tarkoittama henkilökohtaisen avustajan työ ei ole sairaanhoitoa. Asiakkaan tarvitsemista terveyden- ja sairaanhoidollisista palveluista vastaa Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kotihoito. Mikäli ensisijaisilla järjestelmillä (esim. omaishoidontuki) asiakas saa tarvitsemansa avun, henkilökohtaisen avun palvelua ei myönnetä.

Vammaispalvelun henkilökohtainen apu on viimesijainen palvelu esimerkiksi päivähoidon, koulun ja perhetyön palveluihin nähden. Henkilökohtainen apu ei ole järjestelmä, jolla tuetaan perheen jaksamista tai lasta oppimisvaikeuksissa. Lapsen harrastustoiminnan tukeminen on ensisijaisesti vanhempien tehtävä.

Eryistä velvollisuutta henkilökohtaisen avun järjestämiseen ei ole, jos hyvin vaikea- tai monivammaisen henkilön huolenpitoa ei voida turvata avohuollon keinoin eli **tarve onkin laitohoito**.

Asumispalveluissa ja päivä- ja työtoiminnoissa asiakkaan avustamiseen tarvittava resurssi huomioidaan kunkin yksikön talousarviossa. Henkilökohtaisella avustajalla ei esim. täydennetä asumispalveluiden työvoimaresurssia.

Toiminta, johon korvausta myönnetään

Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi on järjestettävä henkilökohtaista apua muita toimintoja varten, joita ovat harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen.

Peruskoulun jälkeisissä opinnoissa korvauksen henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen saavat ensisijaisesti vaikeavammaiset, jotka suorittavat ensimmäistä ammattiin johtavaa tutkintoaan, mikäli avustajaa ei järjestetä koulun kautta. Erytislinjoilla ja erityisoppilaitoksissa ensisijaisia ovat oppilaitosten omat avustajat, koska oppilaitokset saavat ko. tarkoitusta varten valtion korvausta. Koulu vastaa peruskouluikäisten avustajista kouluissa ja päiväkodit vastaavat tarvittaessa avustajasta vammaisten lasten päivähoitoon.

Ryhmäasumisessa ja vastaavissa tilanteissa vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu kohdistetaan lähinnä asumisyksikön ulkopuolisiin toimintoihin.

Henkilökohtaisen avun määrä

Henkilökohtaista apua myönnetään päivittäisiä toimintoja, työtä ja opiskelua varten välttämätön avun määrä. Muita toimintoja varten myönnetään vähintään 30 h/kk, jollei tätä vähäisempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä avun tarvetta.

Sosiaalityöntekijä /sosiaalihjaaja arvioi yhdessä asiakkaan ja muiden asiantuntijoiden kanssa päivittäisen avun tarpeen ja määrän sekä laatii palvelusuunnitelman. Samalla selvitetään asiakkaan mahdollinen tuen tarve työnantajan tehtävien hoidossa. Mikäli omainen toimii vajaavaltaisen henkilön edunvalvojana ja hänen toimiminen samanaikaisesti avustajana katsotaan asiakkaan edun mukaiseksi, eturistiriitatilanne tulee ratkaista hakemalla edunvalvojan sijaisen määräämistä maistraatista (lisätietoja: www.maistraatti.fi).

Järjestämistavat

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää:

1. Korvaamalla henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset (**työnantajamalli**). Kuntayhtymä korvaa vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset työnantajan maksettavaksi kuuluvine lakisääteisine maksuineen ja korvauksineen sekä muut avustajan palkkaamisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kustannukset. Työsuhde on vammaisen ja avustajan välinen. Työsuhde edellyttää kykyä ja halua toimia työnantajana sekä kykyä kouluttaa ja opastaa avustajaa työtehtäviin. Työnantajamallissa vammaisella tulee olla kykyä hoitaa myös muut työnantajalle kuuluvat tehtävät ja velvoitteet. Vaikeavammaista henkilöä tarvittaessa autetaan ja ohjataan avustajan palkkaamiseen ja työsuhteeseen liittyvissä asioissa (ns. tuettu työnantajuus). Tarvittaessa voidaan korvata palkan laskemiseen liittyviä kohtuullisia tilityötoimistokuluja Kuntayhtymän valitsemalta palveluntuottajalta (tällä hetkellä Kuntien Heta-palvelut Oy).

Vammaisen henkilö ja hänen avustajansa tekevät työsopimuksen. Sopimuksessa määritellään työtehtävä, palkka ym. ehdot. Heta-liitto ry:n (Henkilökohtaisen avun työnantajien liitto) jäsenien kohdalla noudatetaan Heta-liitto ry:n työehtosopimusta. Muutoin noudatetaan yleistä työlainsäädäntöä.

Työnantajan korvattavia lakisääteisiä maksuja ovat esim. sosiaaliturvamaksut, eläkemaksut, pakollinen tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksu sekä työterveyshuollon maksu. Lakisääteisiä korvauksia ovat pyhä- ja työtyökorvaus sekä vuosilomalain mukaiset korvaukset ja sairausajan palkka. Kaikilla henkilökohtaisilla avustajilla noudatetaan Heta-liitto ry:n peruspalkkaa (A-ryhmä, muu Suomi). Heta-liitto ry:n työehtosopimusta noudatetaan niissä työsuhteissa, joissa työnantaja on Heta-liitto ry:n jäsen. Työnantajan tulee toimittaa vuosittain kuitti maksetusta jäsenmaksusta vammaispalveluun. Jäsenyys on vapaaehtoinen eikä jäsenmaksua korvata vammaispalveluista.

Vammaisen henkilö valitsee itse avustajansa. Henkilökohtaisena avustajana ei voi toimia lähiomainen tai perheen jäsen ellei ko. henkilön palkkaamiseen ole erityisen painavia syitä. Lähiomaisella tarkoitetaan esim. puolisoa/elämänkumppania, lasta, lapsenlasta, vanhempaa, isovanhempaa tai samassa taloudessa asuvaa sisarusta. Erityisen painavia syitä omaisen toimimiseen avustajana voivat olla esim. sellaiset tilanteet, jossa ulkopuolisen avustajan saaminen osoittautuu mahdottomaksi tai kun esim. henkilön sairaus on edennyt niin pitkälle, että vain tietty omaisen pystyy tulkitsemaan esim. eleitä.

2. Järjestämällä palvelun itse kuntayhtymän toimintana esim. olemassa olevan henkilöstön uudelleen järjestelyn avulla
3. Hankkimalla julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluja.
4. Antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten sosiaalihuoltolain 29a §:ssä tarkoitettua palvelusetelintä. Palveluseteli ei ole vielä käytössä Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa, vaan Kuntayhtymässä selvitetään ja valmistellaan tätä vaihtoehtoa ja mahdollisesti otetaan myöhemmin käyttöön.

Vammaisen henkilö tai hänen laillinen edustajansa ja avustaja tekevät kirjallisesti työsopimuksen, josta toimitetaan kopio myös kuntayhtymän sosiaalityöntekijälle /sosiaaliohjaajalle. Työsopimus on tehtävä aina, myös määräaikaisten ja sijaisten kanssa. Palkat ja lisät korvataan pääsääntöisesti jälkikäteen kuukausittain tilitoimistoon toimitettuna työlistan ja palkanmaksun yms. tositteiden ja laskujen perusteella. Työlistassa tulee olla sekä työnantajan (tai laillisen edustajan) että avustajan allekirjoitus. Tarvittaessa vammaispalvelujen työntekijät auttavat työsopimusluonnoksen laatimisessa. Korvaus avustajan palkkakustannuksiin maksetaan päätöksen voimassaolon mukaisesti. Avustajan työntekijävakuutukset tulee olla voimassa ensimmäisestä työpäivästä alkaen. Vakuutus-ten vuoksi työsopimus tulee toimittaa tilitoimistoon ennen töiden aloitusta.

Työterveyshuollon korvauksen piiriin kuuluu avustajan terveystarkastus työsuhteen jatkuessa yli neljä kuukautta. Kelalta haetaan sairausvakuutuslain mukaista korvausta lakisääteisestä työterveyshuollosta aiheutuneisiin kustannuksiin. Työntekijän sairaanhoito ei kuulu lakisääteiseen työterveyshuoltoon, vaan sairaustapauksissa työntekijät käyttävät kunnallisia tai yksityisiä terveyspalveluita.

Perheenjäsenen antaman avun kohdalla selvitetään aina ensin mahdollisuus **omishoidontukeen**. Vain erityisistä syistä perheenjäsen voidaan hyväksyä henkilökohtaiseksi avustajaksi. Mikäli perheenjäsen tai lähiomainen toimii vammaisen henkilön henkilökohtaisena avustajana, kunnan korvausvelvollisuus on suppeampi. Perheenjäsenen ei sovelleta työaikalain eikä vuosilomalain säännöksiä, esimerkiksi työaikalisien korvaaminen ei koske perheenjäseniä, jotka toimivat henkilökohtaisina avustajina (työaikalain 2 §:n mukaan työaikalakia ei sovelleta). Perheenjäsenten välisessä työsuhteessa ei siten synny oikeutta ylityö-, sunnuntaityö tai muihinkaan työaikalain mukaisiin korvauksiin. Kunnalla ei ole velvollisuutta korvata avustajalle vuosiloma-ajan palkkaa. Kunta on velvollinen korvaamaan työterveyshuollon järjestämisestä ja työtapaturmavakuutuksen ottamisesta vammaiselle työnantajalle aiheutuvat kustannukset myös omaisen toimiessa henkilökohtaisena avustajana.

Päätös

Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä /sosiaalihoaja tekee asiakaskohtaisen päätöksen henkilökohtaisen avun kustannusten korvauksesta. Hän tekee myös asiakaskohtaisen päätöksen ostopalvelusta. Yrittäjälle maksettavan korvauksen suuruus määritellään kunnan ja yrittäjän välisellä sopimuksella.

Avustajapäätöstä tehtäessä kiinnitetään erityisesti huomiota seuraaviin asioihin:

- mahdollistuuko avustajan avulla kotona asuminen
- mahdollistuuko avustajan avulla työssä käyminen tai opiskelu
- edistääkö avustajan saaminen itsenäistä suoriutumista ja osallistumista

9. MÄÄRÄRAHASIDONNAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

Kuntayhtymän sosiaalityöntekijä tai sosiaalihoaja myöntää hakemuksesta seuraavia palveluja ja tukitoimia määrärahojen puitteissa. Määrärahasidonnaiseen palveluun ja tukitoimeen vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta, vaan tukea myönnetään talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa. Määrärahat tulee mitoittaa tiedossa olevan tarpeen mukaisesti. Yksilölliset päätökset tulee tehdä ottaen huomioon etuuskien saamisen edellytykset ja vammaispalvelun kuntakohtainen talousarvio.

Päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa tarvittavat välineet, koneet ja laitteet

Vammaispalveluasetuksen 17 §:n mukaan korvausta muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien apuvälineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Myönnettävän välineen tulee edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja olla hänelle tarpeellinen päivittäisissä toiminnoissa.

Korvauksen määrä on puolet edellä mainittujen välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta vammaiselle henkilölle aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman tai sairauden vaatimat välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan, määrärahojen puitteissa. Samoin kokonaan korvataan videotiedotteen kuukausimaksut. Varsinaiset kommunikaatiota tukevat välineet myönnetään lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Kuntayhtymä voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaiselle henkilölle lainaan.

Liikkumisvälineet

Liikkumisvälineenä voi tulla korvattavaksi henkilöauto, pakettiauto tai muu liikkumisväline, mikäli henkilö ei saa niihin korvausta muun lainsäädännön nojalla.

Auton tai muun liikkumisvälineen kustannusten korvaamisen edellytyksenä on se, että vammasta tai sairaudesta aiheutuva liikkumisvälineen tarve on jatkuva, päivittäinen tai usein toistuva ja se helpottaa vaikeavammaisen omatoimista liikkumista.

- Autoavustuksen myöntämisellä tuetaan ensisijaisesti vaikeavammaisen henkilön opiskelua ja työssäkäyntiä. Vammaiselle henkilölle voidaan myöntää vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät auton muutostyöt/ lisälaitteet omatoimisuuden tukemiseksi.
- Mikäli korvausta auton hankintaan anotaan vammaisen lapsen kuljetustarpeisiin, päätöstä tehtäessä selvitetään hakijan perheolosuhteet ja auton käyttötarpeet lapsen kuljetuksiin. Ensisijaisesti korvataan lapsen vamman tai sairauden johdosta tarpeelliset lisälaitteet. Vain erityisen painavista syistä avustetaan vammaisen tai pitkäaikaissairaana lapsen perhettä auton hankinnassa.

Korvaus

Korvausta auton hankintaan myönnetään enintään puolet kohtuuhintaisesta vakiomallisen auton hinnasta. Kohtuuhinta määritellään asiakaskohtaisesti henkilön vammasta tai sairaudesta aiheutuvat erityistarpeet huomioiden. Vamman vaatimat välttämättömät lisälaitteet ja niihin liittyvät asennustyöt korvataan kokonaan, määrärahan puitteissa. Kustannuksia korvattaessa kohtuuhintaisen auton hankintahinnasta vähennetään autoveron palautus, vakuutuskorvaukset, vanhasta autosta saatu hyvitys sekä muut mahdolliset avustukset. Jäljelle jäävästä osuudesta myönnetään hakijalle puolet vammaispalvelulain mukaisen korvauksena, kuitenkin enintään 6000 euroa.

Vammaisen henkilön on myös mahdollista hakea korvausta käytettyyn autoon, jos auto on hyväkuntoinen (kuntotarkastettu) ja siihen voi asentaa ajon kannalta tarvittavat lisälaitteet.

Auton vaihto on pääasiallisesti perusteltua, mikäli hakijan vammasta tai sairaudesta johtuva tarve on oleellisesti muuttunut tai auto ei ole käyttökelpoinen ja luotettava. Hakemukseen tulee liittää kuntotarkastuslausunto. Kuntotarkastuksia tekevät katsastusasemat. Auton huoltokustannuksia ja talvi/kesärenkaita lisävarusteina ei korvata.

Hakeminen

Autoavustusta haetaan kirjallisesti erillisellä hakemuslomakkeella. Autoavustushakemuksen liitteenä tulee olla:

- lääkärinlausunto (enintään vuoden vanha)

- kirjallinen autoliikkeen kustannusarvio ostettavaksi suunnitellusta autosta
- tekninen erittely auton varustetasosta
- toiminta- tai fysioterapeutin lausunto lisälaitteiden tarpeesta
- kustannusarviot vamman tai sairauden johdosta välttämättömistä lisälaitteista ja arvio muutostöistä aiheutuvista kustannuksista
- kirjallinen arvio (autoliikkeen) vaihtoautosta saatavasta hyvityksestä
- ennakkoveropäätös koskien autoveronpalautusta ensimmäistä kertaa Suomeen rekisteröidyistä autoista
- päätökset muista hankintaan myönnettyistä avustuksista tai korvauksista
- rahoitussuunnitelma
- kopio ajokortista
- käytetyn auton kuntoarvio
- muut perustelut autoavustuksen myöntämiselle

Kodinkoneet, viestintälaitteet ja muut laitteet, koneet ja välineet

Kodinkoneisiin, viestintälaitteisiin ja muihin laitteisiin, koneisiin ja välineisiin myönnettävän korvauksen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista itsenäistä suoriutumista. Hakijan on selvitettävä, miten vamma tai sairaus rajoittaa omatoimisuutta ja miten väline tai laite mahdollistaa itsenäisen suoriutumisen. Taloudellista tukea laitteen, koneen tai välineen hankintaan myönnetään puolet kohtuullisista hankintakustannuksista, määrärahojen puitteissa.

Harrastus ja vapaa-ajan välineiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan vamman kannalta välttämättömät muutostyöt tai puolet erityisvälineen hankintakustannuksista.

Vaikeavammaisen henkilön kohdalla voi kohtuuhintaisesta atk-laitteistosta tulla korvattavaksi puolet, mikäli tietokone lisää merkittävästi henkilön mahdollisuuksia itsenäiseen asiointiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Internet-yhteydestä aiheutuvat kulut asiakas maksaa itse. Perusmallisia puhelimia/kännyköitä ei korvata.

Sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi apuvälinepalveluja järjestäviä tahoja ovat opetustoimi, työhallinto, KELA, työeläke- ja vakuutuslaitokset sekä Valtionkonttori. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin apuvälinepalvelujen toimintaohje ja apuvälineiden saatavuusperusteet löytyvät sairaanhoitopiirin www-sivuilta.

Kelan kautta voi saada vain niin sanottuja vaativia apuvälineitä. Vaativia apuvälineitä ovat esimerkiksi tekniset erityislaitteet, kuten lukutelevisio, piste- ja isonäytöt sekä tietokoneet. Peruskoululaisille KELA voi myöntää apuvälineitä seitsemännestä luokasta lähtien, jos tavoitteena on peruskoulun jälkeen ammatilliset opinnot ja työelämään pääsy.

Ylimääräiset vaatekustannukset

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata ylimääräiset vaatekustannukset määrärahojen puitteissa, kun kustannukset johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita. (VpA 18§)

Ylimääräisenä vaatekustannuksina korvataan tavanomaisen ja valmiina ostettavan vaatteen ja vammaisen tarvitseman erityisvaatteen kustannusten erotus. Vammaisen tulee esittää selvitys kustannuksista. Kustannuksista huomioidaan kohtuullinen osa. Mikäli kustannuksista huomioidaan vammaisen esittämää kustannusta pienempi osa, tulee päätöksen perusteluista ilmetä, mihin kustannusten kohtuullistaminen perustuu.

Ylimääräiset vaatekustannukset korvataan yksilöllisen tarveharkinnan perusteella ja tällöin huomioidaan kunkin hakijan erityispiirteet.

Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Vammaiselle henkilölle korvataan ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. (VpA 19§).

Ylimääräisinä erityisravintokustannuksina korvataan tavanomaisen ruoan ja erityisravinnon kustannusten välinen erotus. Erityisravintokustannusten tulee olla välttämättömiä ja pitkäaikaisia. Hakijan on esitettävä lääkärintodistus, josta käy ilmi erityisravinnon tarve. Pelkkä lääkärin tai muun ammattihenkilön suositus ei ole riittävä. Ennen erityisravintokustannusten korvaamista selvitetään muut ensisijaiset tukimuodot, joita ovat esim. Kelan vammaistuki, eläkkeen saajan hoitotuki ja sairausvakuutuslain mukaiset korvaukset.

Sopeutumisvalmennus ja kuntoutusohjaus

Vammaiselle henkilölle annetaan kuntoutusohjausta ja sopeutumisvalmennusta sekä muita tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisia palveluja. Näitä palveluja voidaan antaa myös vammaisen henkilön lähiomaiselle tai hänestä huolehtivalle taikka muutoin tärkeälle läheiselle henkilölle. (VpL 8 §).

Sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennusta voidaan toteuttaa yksilöllisesti tai ryhmäkohtaisesti ja tarvittaessa se voi olla myös toistuvaa. (VpA 15 §)

Sopeutumisvalmennusta voidaan järjestää asiakkaan ja hänen läheistensä yksilöllisten tarpeiden perusteella. Sopeutumisvalmennusta voidaan antaa esimerkiksi asiakkaan ohella myös puolisolalle, vanhemmalle ja sisaruksille. Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ja toteuttamistapaa ei ole määriteltä, vaan asia ratkaistaan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaan.

Ennen sopeutumisvalmennuksen korvaamista selvitetään muut ensisijaiset tukimuodot. Mikäli palvelu järjestetään lääkinällisenä kuntoutuksena, ei palveluja myönnetä vammaispalveluna.

Sopeutumisvalmennuskursseja voidaan myöntää asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn, tukiviittomien käytön sekä muiden vaihtoehtoisten kommunikaatiotaitojen edistämiseksi. Lisäksi sopeutumisvalmennuksena voidaan korvata opetusmateriaalikustannukset.

Vammaispalvelun sopeutumisvalmennuksena ei tueta sellaista toimintaa, joka sisällöltään on loma- ja virkistystoimintaa.

Kuntoutusohjaukseen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä ohjaaminen sekä vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksien lisäämiseen liittyvistä erityistarpeista tiedottaminen. (VpA 14 §)

Kuntoutusohjauksen tehtävänä on mm. asiakkaan aktivoiminen omatoimiseen yleisten palvelujen käyttöön, asiakkaan kuntoutusprosessin seuraaminen, asiakkaan tarpeista tiedottaminen eri palvelujärjestelmille, asiakkaan kuntoutus- ja palvelusuunnitelman valmistelussa tarvittavan asiantuntijaavun antaminen, asiantuntijana toimiminen vammaisten tarpeiden selvittämisessä ym. Asiakkaalla voi olla mahdollisuus saada kuntoutusohjausta myös vammaisjärjestöjen kuntoutusohjaajilta.

Lähteet

- Hallintolaki, 434/2003. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 2019/808. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2019/20190808>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 812/2000. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista, 1992/734. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>
- Laki vammaisuuden perustella järjestettävistä palveluista 1987/380. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- Sosiaalihuoltolaki, 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Sosiaaliturvaopas pitkäaikaissairaille ja vammaisille henkilöille 2021. <https://sosiaaliturvaopas.fi/>
- Suomen perustuslaki. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Valtakunnalliset lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020 : Opas apuvälinetyötä tekeville ammattilaisille ja ohjeita asiakkaille, STM. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162395>
- Vammaispalvelujen käsikirja, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>